

MALMÖ HÖGSKOLA
Lärande och Samhälle
Barn unga samhälle

Examensarbete i barndom och lärande 15 högskolepoäng, grundnivå

En studie om samspel och lärande i förskolans hall
- kan barn lära sig något i hallen?

A study of interaction och learning in the preschool hallway
- can children learn in the hallway?

Katrin Uhlman

Förskollärarexamen, 210 högskolepoäng.

Datum för slutseminarium: 2017-04-12

Examinator: Robin Ekelund

Handledare: Eva Nyberg

Förord

Jag vill först och främst tacka mina informanter, såväl barn som pedagoger, för att de låtit mig samla in empirin som min studie bygger på och för att de tagit sig tid till att svara på mina frågor. Stort tack även till barnens föräldrar som gett sitt samtycke till observationerna, utan detta hade inte min studie varit möjlig!

Att få skriva detta examensarbete har varit både lärorikt och tålamodsprövande, men med slutprodukten i hand så inser jag att allt slit varit värt det! Jag hoppas att ni finner följande studie intressant och att den väcker tankar hos er läsare om vidare forskning på området förskolans hall och rutinsituationer i förskolan.

Katrin Uhlman

Malmö Högskola, 2017-04-12.

Sammanfattning

Vad samspelar barn och pedagoger kring i förskolans hall? Möjliggör detta samspel någon form av lärande i hallsituationen? Detta är en kvalitativ studie som utfördes på en förskola i en sydsvensk kommun. Syftet med studien var att försöka synliggöra vad som egentligen sker i hallen på förskolan, och om det pågår eller finns potential för ett lärande här. Studien bygger på observationer utförda i förskolans hall vid fyra olika på- och avklädningssituationer. Observationerna följdes upp med semistrukturerade intervjuer med tre av pedagogerna på avdelningen. Empirin har jag sedan analyserat och tolkat utifrån det sociokulturella perspektivet på lärande och utveckling.

Resultatet visar att samspelet i förskolans hall främst sker kring dess praktiska bestyr. Samtalen i hallen utgår ifrån två olika grunder; samtal av privat karaktär och samtal kring praktiska skeenden i verksamheten. Studien visade också att det pågår ett lärande i förskolans hall; ett lärande som har potential att möta flera av läroplanens strävansmål. Resultatet visade vidare att pedagogerna ofta förbiser dessa lärandesituationer då lärandeprocesserna här är underordnade målet att barngruppen ska gå in eller ut.

Nyckelord: Förskolans hall, samspel, sociokulturellt perspektiv, informellt lärande.

Abstract

What kind of interaction occurs in the preschool hallway among the children and their teachers? Does this interaction enable any kind of learning? This is a qualitative study performed at a preschool in a municipality in the south of Sweden. The purpose of the study was to try to find out what is actually happening in the preschool hallway, and if there is any kind of or potential for learning in the preschool hallway. The empirical data was collected through observations in the preschool hallway at four occasions when the children were about to come in or go outside. The observations were followed up by semi-structured interviews with three of the teachers in the department. The empirical data was then analyzed and interpreted on the basis of the socio-cultural perspective on learning and development.

The results show that the interaction in the preschool hallway mainly happens around all the practical things associated with the hallway. The conversations here are divided in to two categories; conversations of private nature and conversations about practical issues concerning the preschool activities. The study also showed that in the preschool hallway there is an ongoing learning process, with the potential of meeting many goals of the preschool curriculum. The results showed that the teachers often overlook these learning situations due to the fact that the learning processes here are subordinate to the goal of getting the children ready to go in or out.

Innehåll

1. Inledning	7
1.1 Syfte och frågeställningar.....	8
2. Teoretiska utgångspunkter	9
2.1 Det sociokulturella perspektivet.....	9
2.2 Det kompetenta barnet	11
2.3 Samlärande och Peer tutoring	11
3. Tidigare forskning	13
3.1 Förskolan som institution	13
3.2 Övergången mellan privat och institution.	15
3.3 Samlärande	16
3.4 Barns sociala samspel i hallen	17
3.5 Den tidigare forskningens relevans.....	18
4. Metod	19
4.1 Val av metod	19
4.2 Datainsamlingsmetod.....	20
4.3 Tillvägagångssätt	20
4.4 Urval och deltagare	21
4.5 Etiska ställningstaganden	22
5. Resultat och analys.....	24
5.1 Miljöbeskrivning	24
5.2 Hur barn använder hallen.....	25
5.2.1 Hallen som frizon.....	25
5.2.2 Hallen som populärkulturens arena.....	30
5.3 Hur pedagoger använder hallen.....	32
5.3.1 Pedagogen i bakgrunden.....	32
5.3.2 Pedagogen som styr.....	33
5.4 Pedagogernas syn på hallen.....	33
5.5 Sammanfattning av hallen som arena för lärande	36
6. Diskussion.....	39
6.1 Resultatdiskussion.....	39
6.2 Metoddiskussion.....	42
6.3 Förslag på vidare forskning.....	44
Referenser.....	45
Bilaga 1.....	47
Bilaga 2.....	48

1. Inledning

Genom interaktion och samtal utvecklas människans förmågor. Lärandet pågår överallt och hela tiden. Kontexten vi befinner oss i påverkar vad och hur vi lär oss (Säljö, 2014). Markström (2007) menar att eftersom de flesta barn idag befinner sig i förskolan under stora delar av dagen kännetecknas deras vardag av ett växelspel mellan de två arenorna hem och förskola. Ett sätt att tolka aktörernas användning av hallen är som en transithall, det vill säga ett utrymme där det privata och offentliga möter och överlappar varandra. Stor del av informationsutbytet och förhandlingarna i hallen sker muntligt mellan föräldrar, pedagoger och barn. Detta, menar Markström, gör att vi också kan se hallen som en arena för den informella kontakten mellan hem och förskola (Markström, 2007). Utifrån detta kan hallen tolkas som en arena för det informella lärandet. I hallen är alltså både hem och förskola representerade på ett sätt som inte förekommer inne i de andra rummen på förskolan, vilket också påverkar vad som sägs och görs i hallen. Det är här övergången mellan privat och institution sker, fokus ligger på praktiska göromål och flera aktörer interagerar (Halldén, 2007). Detta gör att det blir en komplex plats att analysera och få förståelse för. Här sker alltså lärandet utifrån andra förutsättningar än det gör i den övriga verksamheten. Vad är det då för lärande som sker här? Och hur tänker pedagogerna kring denna rutinsituation utifrån ett lärandeperspektiv?

Enligt läroplanen (Skolverket, 2016) ska pedagoger idag lägga stort fokus på lärande. Förskolan ska bedriva en verksamhet som utgår från barnens erfarenhetsvärld, motivation, intressen och drivkraft att söka kunskaper. Här skrivs det fram att barn tillägnar sig kunskap genom socialt samspel, samtal och reflektion och att lärandet ska grunda sig på såväl samspelet mellan vuxna och barn, som på att barnen lär av varandra (ibid.). I hallen samspekar barnen med varandra och med vuxna, de samtalar och här finns barnens privata sfär representerad och därmed en ingång till att finna det som barnen intresserar sig för utanför förskolans verksamhet.

Det finns ett stort antal studier kring förskolemiljöns betydelse för barns lärande, men endast ett fåtal studier fokuserar på hallen som arena för lärande. I hallen befinner sig barnen många gånger per dag; vid lämning, hämtning, in- och utgång för att nämna några, vilket gör att denna arena skulle kunna nyttjas bättre ur ett lärandeperspektiv för att uppnå största möjliga utveckling hos barnen.

Studien som följer är en kvalitativ studie om förskolans hall, ett utrymme som ofta upplevs som en mångtydig och rörig plats. En plats som också sällan får pedagogernas uppmärksamhet ur ett lärandeperspektiv. Studien har en induktiv ansats, vilket innebär att teorin genereras utifrån empirin (Bryman, 2002). För att samla in empirin utfördes deltagande observationer i hallen på en utvald förskola vid fyra olika tillfällen och efter detta semi-strukturerade intervjuer med tre av pedagogerna på förskolan.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med min studie är att undersöka om, och i så fall hur, förskolans hall används som arena för lärande samt vilken form av interaktion mellan barn-barn och barn-pedagoger som sker här. Utifrån detta ställer jag följande frågor:

- Hur använder barn respektive pedagoger förskolans hall?
- Vilken form av interaktion sker i hallen?
- Hur ser pedagoger på hallen som en arena för lärande?

2. Teoretiska utgångspunkter

Jag har i denna studie valt att analysera min insamlade empiri utifrån ett sociokulturellt perspektiv på lärande, utveckling och kunskap. Jag har som utgångspunkt för min studie teorier och begrepp som innebär att lärande och kunskapskapande sker i interaktionen mellan individer, att lärande är situerat och beroende av den kontext vi befinner oss i, att lärandet är en aktiv process och slutligen även att kunskap är något föränderligt. Jag kommer nedan att presentera för min studie relevant information om det sociokulturella perspektivet. Därefter följer beskrivningar, under respektive rubrik, av de olika begrepp jag använt mig av i min analys av den insamlade empirin.

2.1 Det sociokulturella perspektivet

Williams (2006) säger att utifrån ett sociokulturellt perspektiv sker lärande genom interaktion, vilket innebär att människors och institutioners kunskap skapas och upprätthålls genom den interaktion som sker mellan individer i specifika kulturella kontexter. Detta betyder att lärandet enligt detta perspektiv är situerat och alltså inte kan skiljas från det sammanhang det förekommer i. Enligt Williams (2006) är kommunikation och språk grunden för att interaktion och lärande ska kunna ske. Flera av de vardagliga aktiviteterna i förskolan är knutna till rutinsituationer, vilka i sin tur är väldigt viktiga för barns spontana lärande av och med varandra. Dessa situationer bidrar till barns delaktighet i den kultur som utvecklas i den miljö som de befinner sig i (ibid.).

Säljö (2014) beskriver att en av grunderna i det sociokulturella perspektivet på lärande och mänskligt handlande/tänkande är att man fokuserar på hur individer och grupper tillägnar sig och använder fysiska och kognitiva resurser. Samspelet mellan kollektiv och individ är en av grundstenarna i detta perspektiv. Kontextens betydelse för lärande och kunskap är en annan viktig grund. Enligt Säljö är människan som art läraktig, vilket faktiskt är hennes mest utmärkande drag jämfört med andra arter. Människan har en förmåga att ta vara på erfarenheter och använda dessa i framtida sammanhang. Lärande är ingen endimensionell process och kan ske på såväl individnivå som i kollektivet. Lärande skiljer sig också åt under olika tidsepoker och beroende på vilka kulturella villkor som gäller. Den kunskap som för tillfället är produktiv och funktionell förändras ständigt i takt med omvärldens efterfrågan på

kunskaper och vilka möjligheter som ges just då. Säljö beskriver vidare utifrån det sociokulturella perspektivet lärande som en process som inte på något sätt är begränsad till institutionella miljöer så som skolan. Skola och utbildning är viktiga komponenter, men vår förmåga att lära bör ses som en del av en större och övergripande fråga om hur kunskaper återskapas i ett samhälle mer generellt. Många av våra viktigaste kunskaper förvärvar vi i miljöer som inte har ett huvudsyfte att förmedla kunskap så som i familjen, bland vänner och bekanta, på arbetsplatsen eller i föreningar. Bland annat samtalet vid middagen, på caféet eller framför TV:n är alla tillfällen då vi lär genom interaktion mellan människor (Säljö, 2014).

Säljö (2014) menar att lärandet är en del av all mänsklig verksamhet och att vi inte kan undgå att lära på ett eller annat sätt. Oavsett hur enkelt eller meningslöst ett samtal, tv-program eller annan händelse kan verka så finns det en möjlighet att vi tar med oss något därifrån som vi kommer att ha nytta av i framtiden. Rent fundamentalt handlar lärande om vad vi människor tar med oss från sociala situationer och använder oss av i framtiden. Formell utbildning är en viktig del, men långt innan detta existerade har kunskaper återskapats och förnyats i vårt samhälle och varit viktiga delar av samhällets utveckling. Det är viktigt att inse att vardagliga praktiker i den mångfald av kommunikativa och fysiska aktiviteter som samhället utgör i sig innehåller en pedagogik som många gånger är långt mer övertygande än den formella undervisningen (Säljö, 2014).

Det sociokulturella perspektivet tar sin utgångspunkt i att varje individ är delaktig i en social värld, en värld där våra lärdomar och kunskaper är beroende av de sociala sammanhang och den kontext vi befinner oss i. Det säger också att vi lär oss överallt och hela tiden, att lärande inte går att undvika. Utifrån denna teori ska även arenor utan huvudsyfte för lärande förstås som just arenor för lärande. Då fokus för denna studie är samspelet i förskolans hall, och i vilken mån eller form detta kan ge ett lärande förefaller denna teori vara lämplig som teoretiskt analysverktyg för min studie. Säljö (2014) påpekar också att vi lär oss i alla situationer, vilket indikerar att barnen lär sig i hallsituationen oavsett om pedagogerna har planerat för specifika lärandeprocesser här eller inte. För att kunna påverka lärandet i riktning att möta läroplanens strävansmål blir det utifrån ett sociokulturellt perspektiv viktigt att planera även för denna typ av rutinsituation, så att barnen utmanas och kan fortsätta utvecklas samt även för att medvetandegöra vilka lärandeprocesser som sker spontant i hallen.

2.2 Det kompetenta barnet

Att se barn som kompetenta individer har inte alltid varit en självklarhet inom det svenska barnomsorgs- och utbildningsväsendet. Vi har gått ifrån att se barn som tomma kärl som ska fyllas med kunskap från en vuxen, till att istället se barnets egna förmågor, handlingskompetens och möjligheter. Det kompetenta barnet är ett barn som från början antas inneha förmågor och potential att kunna vara delaktig i sin egen lärande- och utvecklingsprocess. Med detta begrepp som grund handlar lärandeprocessen inte som tidigare om att endast utveckla kompetens för ett kommande arbetsliv, utan mer om att hjälpa barnen utveckla förmågor att klara de sociala sammanhang de så småningom kommer att ingå i och en kompetens för att kunna hantera vårt allt mer komplexa och snabbt föränderliga samhälle (Brembeck, Johansson & Kampmann, 2004). Halldén (2007) beskriver också hur barnsynen har ändrats ifrån att se barn som ”becomings” till att se dem som ”beings”, vilket innebär att barn inte längre är något som den vuxne ska forma och ge all kunskap till, utan precis som Brembeck m fl (2004) säger så innebär detta att barnen har egna förmågor att lära och interagera. Lärande kan utifrån detta begrepp förstås som något som inte bara sker mellan vuxen-barn, utan också mellan barn-barn. Med detta som utgångspunkt läggs fokus på att ta tillvara barnens egen potential och förmågor. Barnen ska därmed ses som aktiva deltagare i sitt eget kunskapsskapande. Barnen är kapabla till att både delta och bidra till sin egen utveckling och sitt eget lärande. Detta kommer att utgöra en grund för studiens empiriska resultat, då en utgångspunkt är att barn förväntas vara deltagande i interaktion och lärande i förskolans hall.

2.3 Samlärande och Peer tutoring

Williams (2006) menar att barn lär tillsammans och räknar med kamrater som en källa till kunskap. Att se varandra som källor till kunskap är något alla barn borde få insikt om och ta med sig i det livslånga lärandet. Det är viktigt att fokusera på olikheter, där lärande innebär att kunna ändra åsikt om eller förståelse för något. Att lägga fokus på en lärandeprocess där föreställningar prövas, omprövas och diskuteras i ett ömsesidigt utbyte mellan individerna i en kontext bör eftersträvas (ibid.).

Damon och Phelps (1989, i Williams, 2006) beskriver begreppet *peer tutoring* som att ett mindre kunnigt barn tar emot hjälp och instruktioner från ett annat barn, som är mer kunnigt

inom det aktuella området, för att klara en uppgift. Williams (2006) beskriver hur den teoretiska grunden till detta begrepp återfinns i Vygotskijs tankar om den proximala utvecklingszonen, det vill säga att det kunniga barnet lägger utmaningen en nivå högre än det mindre kunniga barnets nuvarande nivå. Dock inom zonen för vad som kan vara en möjlig utveckling. Hon menar att detta ofta sker automatiskt då ett äldre barn lär ett yngre, då det äldre barnet oftast hunnit något längre i utvecklandet av olika förmågor. Den stora skillnaden från den traditionella synen på lärande, där den vuxne/läraren lärde eleven, är att i *peer tutoring* så är det ett annat barn som fungerar som lärare. Då kunskapsklyftan är betydligt mindre mellan två barn än mellan barn-vuxen och det faktum att ett annat barn aldrig besitter samma auktoritet och livserfarenhet som en vuxen, hamnar lärandet automatiskt på en annan nivå. Williams menar att barnet tillsammans med ett annat barn känner större frihet i att våga säga vad hen tycker, ställa frågor och pröva ogenomtänkta hypoteser, än vad det skulle ha gjort i samma situation tillsammans med en vuxen. Utifrån detta begrepp handlar lärande om att den mer kunnige lär den mindre kunniga individen, men också om att barnen tillsammans söker och omprövar förståelse för ett fenomen. Hon grundar detta i Vygotskijs teori om den proximala utvecklingszonen och visar på hur båda barnen vinner på att delta i en sådan här lärandesituation. Detta genom att det mindre kunniga barnet frågar, utmanar och får återkoppling från det mer kunniga barnet. Det mer kunniga barnet utvecklar i sin tur sina kognitiva processer genom att hen måste omformulera sin kunskap så att det andra barnet förstår och kan tillgodogöra sig denna. Såväl Williams beskrivning av begreppet *peer tutoring* som Vygotskijs begrepp *den proximala utvecklingszonen*, antas kunna utgöra ett funktionellt analysverktyg i denna studie då det gäller att observera barns interaktion i förskolans hall.

3. Tidigare forskning

Nedan redogörs för ett urval av den tidigare forskning som anses vara relevant för föreliggande studie. I kapitlet presenteras först hur förskolan kan förstås och tolkas som institution. Kapitlet fortsätter med forskning kring hur förskolans uppdrag kan tolkas och hur synen på barn och lärande har förändrats. Slutligen berörs två examensarbeten om förskolans hall för att ytterligare nyansera den slutliga analysen av studiens resultat. Alla dessa studier utgör ett viktigt underlag för studien.

3.1 Förskolan som institution

Ann-Marie Markström gav 2007 ut en bok som heter ”*Att förstå förskolan – vardagslivets institutionella ansikten*”. Markström försökte ta reda på vad som är typiskt för förskolan som institution och hur förskolans praktik skapas och upprätthålls genom barnens, föräldrarnas och personalens föreställningar och sätt att agera i vardagen. I ett av bokens kapitel fokuserar hon på hallen, då det är här som hem och förskola möts och överlappar varandra. Hon säger att en majoritet av barnen i dagens Sverige spenderar en stor del av sin vardag i en separat värld eller rumslighet, i ett kollektiv som är skilt från hemmet och föräldrarna. Här beskrivs hur tid och rum kan vara starkt reglerande för individerna i en institution som förskolan. Genom att påminna och/eller tillrättavisa varandra upprätthåller barn och personal de normer och rutiner som gäller på förskolan. Resultatet visar att hallen är ett utrymme som enligt personalen inte ska användas till lek, utan till mer praktiska göranden så som hämtning, lämning, på- och avklädning och till förvaring av kläder och andra privata tillhörigheter. Vilka regler, rutiner och normer som ska gälla omförhandlas dock ständigt av såväl barn som personal och föräldrar genom att de olika aktörerna tänjer på eller överträder gränserna.

Markström (2007) menar att förskolans hall är ett utrymme som ofta används av barnen för egna syften och aktiviteter trots att hallen framträder som en plats dit barnen inte har fritt tillträde och som har vissa tydligt avgränsade användningsområden. Hallen är dock en plats som inte alltid övervakas av personalen och detta gör att barnen ständigt tänjer på eller överträder reglerna här. Barnen gör ofta hallen till en plats som är möjlig att vara på och använda efter egna behov. En del går ut i hallen för att leka med (förbjudna) privata leksaker eller äta godis som de obemärkt smugglat med i sin väska. En del går hit för att få vara ifred

och en del använder hallen som en avskild plats att leka på. Barn som vill skapa ett individuellt utrymme eller egentid tycks dock anses som något avvikande enligt Markström. Att skapa eget utrymme i tid och rum verkar vara något som ska undvikas. Den dominerande diskursen i förskolan innebär att man ska vara en del av gruppen och delta i organiserade aktiviteter. Barn som gärna ägnar sig åt att skapa individuell tid och utrymme blir föremål för ansträngningar att återföras in i den kollektiva gemenskapen (Markström, 2007).

Ann-Marie Markström (2005) har också i sin avhandling, *Förskolan som normaliseringspraktik – en etnografisk studie*, vid Linköpings Universitet undersökt förskolan som institution. Hon menar att studien motiveras av att många barn idag vistas en stor del av sin tidiga barndom i förskolan. Syftet med avhandlingen är att bidra med kunskaper om en av välfärdsstatens institutioner för barn, förskolan, och att studera hur den görs och upprätthålls av dess aktörer. Studien tar sin utgångspunkt i det vardagliga livet för barn, personal och föräldrar i två svenska förskolor. Den teoretiska utgångspunkten för studien är interaktionistisk och konstruktionistisk, och grundar sig på en syn där människan ses som en aktiv medskapare av sina livsvillkor. Förskolan ses här som en social praktik där dess aktörer både ingår och är delaktiga i att reproducera verksamheten. Markström vill med studien visa på komplexiteten och samspelet mellan aktörerna och dess relationer till institutionen. Den etnografiska metoden valdes för att kunna beskriva och förstå olika aktörers perspektiv. Hon utgår ifrån antagandet om att socialt handlande förklaras i relation till den sociala kontexten. Fältarbetet genomfördes från våren 2001 till sommaren 2002. Hon befann sig ca 5 månader på vardera förskola, 2-4 gånger per vecka, 3-9 timmar per gång. För att samla in empirin använde hon sig av observationer samt intervjuer och samtal med barn, föräldrar och personal.

Markström (2005) kom i denna studie fram till att ett sätt att förstå hur hallen används är som en transithall, där den privata och offentliga sfären går ihop. Hallen betraktas därmed även här som en arena för den informella kontakten mellan förskola och hem. Markström beskriver hur det är i hallen som de dagliga mötena sker mellan föräldrar och personal. Här avhandlas stora delar av villkoren för barnens vistelse i verksamheten. Föräldrarna ses här som tillfälliga besökare utifrån hur hallen är planerad. Till exempel genom att det saknas krokar för dem att hänga av sig sina ytterkläder på. Enligt Markström är hallen avsedd för särskilda aktiviteter och syften, den utgör ett gränsområde mellan inne och ute, mellan hallen och förskolans andra rum. Det som sker i hallen verkar ske på rutin, en rutin de flesta barnen känner till väl, och

hallen skapar en gräns mellan hem och förskola. Här sker förmedling av information, instruktioner och normer. Hallen är förskolans dominerande plats för möten, avsked och återförening. Här förvandlas barnet från ”familjegruppens barn” till ”förskolebarn” och tvärtom. Observationerna av förskolornas rum i sin helhet visar på att de används utifrån olika syften vid olika tillfällen. Barnen använder rummen på sina egna sätt där till exempel hallen kan bli en lekplats (Markström, 2005).

3.2 Övergången mellan privat och institution.

Gunilla Halldén (2007) har författat en bok där hon diskuterar och analyserar frågor om innebörden av förskolans uppdrag, förändringar i synen på omsorg och i barnsynen samt vad barndomsforskningen säger om barns kompetens och beroende. Boken är resultatet av ett forskningsprojekt kallat *Förskolans omvandling och en ny barndom* som Halldén bedrev tillsammans med Ann-Marie Markström, Maria Simonsson och Eva Änggård. Forskningsprojektet finansierades av Vetenskapsrådet/Utbildningsvetenskapliga kommittén och utgick ifrån frågan om hur förskolan som institution ska förstås och vilken barndom denna institution möjliggör. Halldén (2007) beskriver att en bärande idé i den nya barndomsforskningen är att barndom alltid måste förstås i relation till tid och rum. Hon beskriver hur det fysiska rummet inte är en på förhand definierad plats med särskilda innebörder, utan att platsen skapas genom de förhandlingar som sker där mellan olika individer. Förskolan förstås både som en plats för barn och en arena där barnen skapar egna platser. Hon diskuterar hur förskolan har olika innebörder beroende på ur vilken aktörs glasögon vi ser den. För personalen är förskolan en arbetsplats och institution med grund i en politisk läroplan. De har en samhällelig uppgift i att kombinera barnomsorg med pedagogiska mål. För barnen är det däremot en plats där de skiljs från föräldrarna och möter andra individer. Här blir deras förmåga att inordna sig och relatera till andra tydlig. Halldén påpekar att förskolans betydelse som en delad plats blir tydlig i just hallen, där sociala ordningar förhandlas i mötet mellan olika aktörer. Hallen är platsen där barnen lämnar sina föräldrar och ska hantera den separationen. Det är här de möter personalen och de andra barnen. Hon menar att hallen kan ses som platsen för övergångar mellan det privata och institutionen. Vi kan, genom att anta ett barnperspektiv, analysera förskolan som barnens plats och inte endast som en plats för barn. Hon konstaterar också att barnsynen har förändrats ifrån att se barn som

tomma blad som ska fyllas med kunskap till kompetenta barn med egna förmågor och färdigheter (Halldén, 2007).

3.3 Samlärande

Pia Williams (2006) har gett ut boken *När barn lär av varandra – samlärande i praktiken*. Boken bygger på Williams doktorsavhandling *Barn lär av varandra. Samlärande i förskola och skola*. Bokens syfte är att påvisa hur barns lärande utvecklas i samspel och kommunikation med kamrater. Hon definierar *att lära av varandra* som ett ömsesidigt lärande mellan barn, vilket innebär såväl att lära en kamrat som att själv lära av en kamrat. Avhandlingen grundar sig på fyra empiriska studier med barn i förskola och skola som beskriver barns deltagande processer och språkliga uttryck i samspel och kommunikation med varandra. Resultatet blev här att Williams synliggjorde att när ett barn lär ett annat barn, såväl spontant som planerat, är samspelet mellan barnen det primära. Barnen skapar situationer som för dem blir meningsfulla sammanhang och lärandet sker i samtal och samspel mellan barnen. Enligt Williams (2006) får barn när de börjar förskolan en betydligt större krets av kompisar och blir en del av en kultur som på många sätt är annorlunda än hemmets. De blir en del av ett kollektiv och i stort sett allt de gör sker tillsammans med andra barn och vuxna. Denna gemenskap stimulerar både barnens sociala relationer och att de i olika situationer lär av varandra. Barn vill vara tillsammans och skapa en gemensam grund utifrån vad de upplever och erfar. Mycket av det som barnen själva anser vara viktiga kunskaper är sådant som vi vuxna inte alltid riktar vår uppmärksamhet mot eller anser vara viktiga lärdomar, vilket gör att det i barnens värld blir viktigt att vara tillsammans med kompisar. Barn tycker om att lära av varandra och därför har deras samvaro också stor betydelse för barns lärande och utveckling. Dagens samhälle förändras dessutom i mycket högre takt än det gjort tidigare, vilket medför en ny verklighet för dagens barn att ta del av. Williams visar dock på att barns samlärande är beroende av den vuxnes attityd och de förutsättningar denna skapar. Hon menar att två nyckelfaktorer för att samlärande ska ske är attityd och miljö (Williams, 2006).

3.4 Barns sociala samspel i hallen

I ett examensarbete av Nahlén & Lif (2015) tar jag del av en studie om barns sociala samspel i förskolans hall, där fokus ligger på både det verbala och kroppsspråket. Studien är utförd av två studenter ifrån Uppsalas universitet som läser till förskollärare på distans samtidigt som de arbetar som utbildade barnskötare i förskoleverksamhet. De har båda över tjugo års erfarenhet ifrån förskolläraryrket. Syftet med studien är att få mer kunskap om vad och hur barnen samspelar i förskolans hall för att sedan kunna främja en utvecklande miljö vid denna rutinsituation. Socialt samspel definieras här som de olika kommunikativa metoder barnen använder sig av, såväl verbalt som kroppsspråk och attityder. Studiens empiri är insamlad genom observationer och semi-strukturerade intervjuer. Bakgrunden till studien är att de själva har upplevt att det händer mycket i hallen och att denna plats ofta uppfattas som rörig. De menar att hallen egentligen bara är tänkt att användas till förvaring och för praktiska situationer som på/avklädning samt att det är här som barnens egna saker finns, medan allt annat på förskolan är förskolans saker. Resultaten av studien innebär att de slår fast att barn ofta väljer att vistas i hallen vid fler tillfällen än endast vid på/avklädning, och att den därmed kan ses som en tillflyktsplats för barn. De menar vidare att för att barnen ska få goda förutsättningar för ett gott och utvecklande samspel i hallen måste en lugn miljö utan stress skapas här, vilket studien också visar är pedagogernas rådande åsikt om hur miljön i hallen bör vara. Resultaten visar att pedagogernas främsta strategi för att uppnå detta är att ”slussa” ut barnen i mindre grupper i hallen. De konstaterar dock att hallen ofta glöms bort i den pedagogiska planeringen och diskuterar varför det är på det viset. De kommer fram till att det beror på att rutinsituationen i hallen är underordnad målet, det vill säga att gå in/ut. Pedagoger bör alltså enligt författarna bli medvetna om detta och förändra sitt sätt att se på hallen. De konstaterar att hallen bör ses som en egen aktivitet, där det finns en pedagogisk planering för situationen utifrån syfte och mål. Studien visar att barnen utvecklar sin matematiska förmåga, sin självständighet, motorik och sociala samspel på denna arena. Slutligen påpekas att förskolans hall är en mycket viktig arena för ett flertal lärprocesser (Nahlén & Lif, 2015). Trots den något normativa slutsatsen i detta examensarbete kan resultatet bidra med ytterligare en infallsvinkel i diskussionen av föreliggande studies resultat.

Ett annat examensarbete på samma tema är en studie gjord av Cesar och Henningsson (2012) där syftet var att se hur små barns samspel såg ut och kommer till uttryck i förskolans hall. Detta är en kvalitativ studie där empirin är insamlad genom videoobservationer och

fältanteckningar. Empirin består av videoobservationer insamlade vid fem tillfällen i en och samma barngrupp, där alla barn är under 2 år. Utgångspunkten här var tanken om att omsorgs- och rutinsituationer är viktiga delar i arbetet med de yngre barnen i förskolan. De menar att trygga miljöer för samspel mellan barnen och pedagogerna är viktiga för barnens utveckling. Resultatet påvisade att det var främst blickar och kroppsspråk som användes som samspelets verktyg. Pedagogens roll bestod i att vara förebild för samspelet och även agera bekräftande medmänniska. Studien visade att lugna situationer gynnade samspelet i förskolans hall. Enligt denna studie påverkar stress miljön i hallen och stressen berodde främst på hur mycket tid som fanns samt hur stor barngrupp som befann sig där. De gånger pedagogerna upplevde hallsituationen som stressig blev samspelet mellan hallens aktörer lidande. När motsatt situation infann sig, det vill säga en hallsituation där pedagogerna inte upplevde stress, utspelades ett utvecklande samspel. I analysen av resultaten kunde de tydligt se hur barnens samspel förstärks på ett positivt sätt när miljön, i detta fall i hallen, är stressfri. Samspelet ökade när barnantalet var mindre och det blev en lugnare stund i hallen. Även detta examensarbete kan bidra till föreliggande studies resultatdiskussion, avseende framförallt miljöaspekter.

3.5 Den tidigare forskningens relevans

Markström (2005 & 2007) presenterar forskning kring förskolan som institution och hur relationen mellan hem och förskola synliggörs och fungerar i hallen. Hon fokuserar även på hur hallen används av dess aktörer. Halldén (2007) beskriver hur barnsynen har förändrats och vad som sker i hallen samt hur detta kan tolkas. Williams (2006) betonar vikten av samlärande mellan barn och hur detta kan få möjlighet att ske och utvecklas. De två sistnämnda examensarbetena fokuserar på interaktionen mellan barn och pedagoger i hallen samt vilken form av lärande som kan ske här. Den tidigare forskning som presenterats i detta kapitel anses relevant för studien då den undersökt hallens funktioner för olika aktörer och hur interaktionen mellan dem ser ut här, vilket även föreliggande studie har haft för avsikt att undersöka. Utifrån den tidigare forskning som presenterats inom området synliggörs en kunskapslucka kring hallen sedd ur ett lärandeperspektiv. Själva hallens användningsområden och de samspel som förekommer här är till viss del utforskat, men sällan med fokus på dess potential som en arena för lärande.

4. Metod

Nedan följer en redogörelse för val av metod för studien samt för hur urval och insamlandet av empirin gått till. Kapitlet avslutas med en beskrivning av hur de forskningsetiska principerna har följts.

Vid val av forskningsfråga var utgångspunkten det som Johansson & Karlsson (2013) skriver om angående barns rättigheter i förhållande till forskning om barn; att ur ett rättighetsperspektiv innebär det att en forskning som främjar barns intressen och har barns bästa med i beräkningen redan vid valet av forskningsfrågor är den forskning som bör bedrivas (ibid.). En fara med denna grundläggande tanke om barnets bästa kan dock vara som Svenning (2009) skriver; att en tolkning grundad på barnets bästa egentligen grundar sig i att den vuxne anser sig veta vad som är bra för barnet. Denna uppfattning står då i motsats till en utforskande inställning, vilken ständigt är öppen för nya tolkningar i mötet med barnen. Att okritiskt arbeta utifrån barnens bästa är alltså inte heller ett bra sätt, då vi genom att anse oss veta vad som är bäst för dem minskar barnens möjlighet att göra sina egna uppfattningar och åsikter gällande (ibid.). En medvetenhet kring detta och öppenhet för förändring av fokus är därmed nödvändigt för att kunna uppfylla kravet på en forskning som bedrivs för barnens bästa.

4.1 Val av metod

Detta är en kvalitativ studie utförd med en etnografisk metod, vilket för föreliggande studie innebär deltagande observationer. Enligt Alvehus (2013) syftar kvalitativa metoder till att nå en kontextuell, fördjupad förståelse av ett fenomen. Kvalitativ metod lägger fokus på meningar och innebörder, framför statistiskt verifierbara samband. Att försöka reducera verklighetens komplexitet till enkla samband är inte den kvalitativa metodens uppgift. En etnografisk metod innebär att forskaren har för avsikt att avbilda en del av verkligheten (ibid.). Studiens fokus var att studera samspelet i förskolans hall för att få förståelse för vilket lärande som kan förekomma och/eller möjliggöras där och därför anser jag att det är fördelaktigt att använda en kvalitativ metod i denna typ av studie. En kvalitativ och etnografisk studie gör det möjligt för forskaren att gå in med en öppenhet och flexibilitet för

att kunna närma sig individernas egna livsvärldar och åsikter. Avsikten med studien var inte att utföra en så pass stor studie att resultatet skulle vara generaliserbart för den stora massan, utan syftet var att säga något om vad som händer i just denna förskolas hall. I förlängningen var syftet också att utifrån detta öppna upp för förståelse för hallen som ett utrymme för lärande, och för nya tankesätt och infallsvinklar för vidare forskning om lärande i förskolas hall.

4.2 Datainsamlingsmetod

För att samla in empirin till studien utfördes deltagande observationer och semi-strukturerade intervjuer. Deltagande observationer är enligt Johansson m fl (2013) en lämplig metod när man vill studera samspel mellan individer och beteenden i sin naturliga miljö (ibid.). De semi-strukturerade intervjuerna med tre av pedagogerna på förskolan utfördes för att öka på och ge den redan insamlade empirin ytterligare en dimension. Detta är enligt Bryman (2011) ett vanligt förekommande metodval, då de efterföljande intervjuerna används för att bygga på det material man samlat in under observationen. Att intervjuerna inom kvalitativ forskning oftast är semi-strukturerade eller ostrukturerade innebär att de har som mål att vara flexibla och medverka till att få fram intervjupersonernas världsbild (ibid.).

Slutligen har studien en induktiv ansats, vilket innebär att jag har valt teorierna utifrån det empiriska materialet (Alvehus, 2013).

4.3 Tillvägagångssätt

Materialet som ligger till grund för studien samlades in genom att observationer utfördes vid fyra olika tillfällen i hallen, då främst när barnen var på väg in eller ut. Dokumentationen skedde med papper och penna. Vid alla tillfällena kom jag till förskolan redan på morgonen för att min närvaro i hallen skulle kännas mer naturlig och inte som ett inbrott mitt i barnens dag, och på så sätt inte heller ta överhanden över eller fokus ifrån deras vanliga beteende.

Barngruppen fick i förväg information om att jag inte var där i egenskap av pedagog och därför inte skulle hjälpa till med praktiska göromål så som på- eller avklädning. Däremot deltog jag i hallsituationen genom att fysiskt finnas i situationen och genom att svara på tilltal, då situationen blivit alltför onaturlig annars. Att filma observationerna ansågs inte vara en

aktuell metod då tidigare erfarenheter visat att barnens fokus då mestadels upptas av själva filmandet. Detta kan bero på att förskolan väldigt sällan integrerar digitala verktyg i verksamheten och därför blir det ett alltför annorlunda och spännande inslag i verksamheten om filmkamera hade använts. Syftet var att få syn på barnens naturliga beteende i hallen (så långt som nu detta är möjligt med en deltagande observatör i situationen) och då kunde filmkameran ha minskat möjligheten till detta avsevärt, vilket i sin tur hade påverkat resultatet av observationerna.

Observationerna kompletterades med semi-strukturerade intervjuer med tre av pedagogerna. Förhoppningen var att skapa en naturlig intervjusituation där de intervjuade skulle känna sig bekväma och valet föll därför på att hålla intervjuer ute på gården medan barnen lekte runtomkring. Detta val gjordes också för att pedagogerna inte skulle tacka nej till intervjuerna på grund av att det inte fanns tid och möjlighet till att utföra intervjuerna avskilt. En nackdel med detta tillvägagångssätt var att pedagogerna befann sig i barngruppen och deras fokus därmed fick delas mellan intervjun och barnens behov. För att få en än djupare bild av pedagogernas syn på hallen hade det varit fördelaktigt att planera in intervjuerna då pedagogen inte befann sig i barngrupp, till exempel om de hade haft möjlighet att avsätta tid under sin planering. Intervjuerna utgick från tre intervjufrågor och pedagogerna uppmuntrades att utveckla sina svar fritt. Detta för att skapa en så verklig bild som möjligt av hur de ser på hallen.

4.4 Urval och deltagare

Studien utfördes på en förskola i en sydsvensk kommun där de flesta barnen kommer ifrån hem med goda ekonomiska förutsättningar. På förskolan finns tre avdelningar indelade efter barnens ålder. Studien utfördes med deltagare från avdelningen med äldst barn, det vill säga den avdelning där barnen är mellan 4-6 år gamla. Alla barn som deltog har svenska som modersmål. På avdelningen arbetar tre ordinarie pedagoger och en pedagog som skiftar mellan de tre avdelningarna. Barngruppen som deltog i studien bestod av 12 barn i åldrarna 4-6 år. Barngruppen i sig består egentligen av fler barn, men då jag inte fick in godkända samtyckesblanketter från samtliga vårdnadshavare fick jag utesluta en del av barnen från studien, vilket självklart också kan ha påverkat resultatet.

Studien utfördes på en för mig sedan tidigare bekant förskola, vilket innebar att jag kände till förskolans rutiner och till viss del också barngruppen samt att de kände till mig. Jag använde mig alltså till en början av ett bekvämlighetsurval, då jag valde en förskola jag redan kände till och hade tillgång till. Sedan blev nästa urval ett så kallat slumpmässigt urval då endast de som lämnat in samtyckesblanketten blev de individer som ingick i studien. De tre pedagoger som jag intervjuat för studien arbetar även de på förskolan i ovan nämnda barngrupp. Alla deltagare blev i förväg informerade om att deltagandet var frivilligt och att deras anonymitet garanterades i studien.

4.5 Etiska ställningstaganden

Inför, och under, utförandet av studien har jag följt de Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning som Vetenskapsrådet (2002) förespråkar. Här nedan följer en beskrivning av hur jag uppfyllt Vetenskapsrådets fyra huvudkrav under min studie.

Informationskravet innebär att forskaren ska informera alla för studien berörda parter om syftet med forskningen (Vetenskapsrådet, 2002). Det mest etiskt riktiga gentemot studiens deltagare är att de får information om varför studien utförs, om forskarens närvaro, att det är frivilligt att delta samt att de när som helst har rätt att avbryta sin medverkan i studien (Johansson m fl., 2013, Vetenskapsrådet, 2002). Barnens vårdnadshavare fick denna information på den samtyckesblankett som skickades ut till samtliga innan studiens början. Även barnen och pedagogerna informerades muntligt om detta vid studiens början.

Samtyckeskravet innebär att alla deltagare själva har rätt att bestämma över sin medverkan i studien (Vetenskapsrådet, 2002). Innan studien inleddes skickades en samtyckesblankett hem till samtliga barns vårdnadshavare. Alla blanketter lämnades inte innan studiens början, varpå valet föll på att avgränsa studien till att handla om att studera de 12 barn där föräldrarna gett sitt samtycke. Samma dag som observationerna började fick de berörda barnen och pedagogerna återigen frågan om ifall de ville delta och en påminnelse om att de själva bestämde när de ville avbryta.

Enligt Vetenskapsrådet (2002) innebär konfidentialitetskravet att forskaren ska ge alla berörda parter största möjliga anonymitet och att alla personuppgifter ska skyddas från att obehöriga kan ta del av dem. Detta krav tillgodosågs genom att under studiens gång aldrig namnge förskolan eller deltagarna, utan att istället referera till dem som hen/flickan/pojken/den/barnet/pedagogen.

Nyttjandekravet innebär att alla de personuppgifter som samlas in om de för studien berörda deltagarna endast får användas för forskningsändamål (Vetenskapsrådet, 2002). På förhand fick deltagarna information om att allt material som samlas in under studiens gång kommer att förstöras när detta examensarbete blivit godkänt, med undantag för det som återfinns i själva uppsatsen då denna publiceras på nätet. Förutom exemplena i uppsatsen kommer inga anteckningar från observationer eller intervjuer att sparas.

5. Resultat och analys

I denna del kommer jag inledningsvis att redogöra för hur hallen är utformad på den studerade förskolan. Därefter avser jag att tolka min empiri utifrån ett sociokulturellt perspektiv på lärande. Med grund i exempel från min insamlade empiri analyserar och tolkar jag vad jag sett under mina observationer och intervjuer. Jag kommer också att koppla min insamlade empiri till de begrepp jag tidigare definierat i kapitlet *Teoretiska utgångspunkter*. Syftet med studien var att genom observationer och semi-strukturerade intervjuer undersöka vilken form av interaktion mellan barn-barn och barn-pedagoger som sker i förskolans hall, och om eller hur förskolans hall används som arena för lärande. Följande kapitel är därför uppdelat på så sätt att samspelet mellan barnen först analyseras, därefter pedagogernas samspel och deras syn på hallen. Kapitlet avslutas med en sammanfattning, utifrån mina frågeställningar, om hur hallen används som arena för lärande.

5.1 Miljöbeskrivning

I hallen finns varje barns individuellt utmärkta plats. Varje barn har vardera två krokar och en korg där de kan förvara sina kläder och personliga tillhörigheter. På hyllorna över barnens korgar finns plastboxar med leksaker, som barnen endast kan nå med hjälp av en vuxen. I ena hörnet av hallen hänger pedagogernas ryggsäckar, ytterkläder och dylikt. Det finns ett torkskåp och förvaring för kvarglömda kläder. Vidare finns också ett flertal praktiska lösningar för information som ska nå antingen föräldrar eller som pedagogerna kan behöva vid olika situationer. Det finns en anslagstavla med information om veckans planering och andra återkommande aktiviteter. Vid ytterdörren sitter telefonlistor till barnens anhöriga, en närvarolista, utrymningsplanen och en anslagstavla med utbytbara bilder på vilka klädesplagg som barnen bör ta på sig just den här dagen. Det finns ett fönster som vetter ut mot gårdsplanen och grinden, ett så kallat ”vinkfönster”, och det är här barnen kan vinka hej då vid lämning.

Miljön vittnar om att pedagogerna ser på barn som kompetenta individer, vilket innebär att de är kapabla till att själva vara delaktiga och vara med och ta ansvar för sitt lärande och handlande (Brembeck m fl, 2004). Synen på barn som kompetenta individer kan i miljön ses genom att de saker barnen behöver under en vanlig dag på förskolan är placerade på en höjd

så att barnen själva kan ta ner och lägga tillbaka sina grejor. Miljöns planering gör alltså att barnen här kan nå kläder och tillhörigheter när de själva vill. De behöver inte be en pedagog om hjälp varje gång de ska göra något i hallen. Detta gör att de får möjlighet att klara av saker på egen hand eller med hjälp av varandra, vilket i sin tur skapar möjligheter för samlärande och peer tutoring. Konsekvensen av detta blir i förlängningen att barnens självkänsla stärks när de känner att de klarar av saker själva.

En bärande idé i den nya barndomsforskningen är att barndom alltid måste förstås i relation till tid och rum. Halldén beskriver hur det fysiska rummet inte är en på förhand definierad plats med särskilda innebörder, utan att platsen skapas genom de förhandlingar som sker där mellan olika individer (Halldén, 2007). Detta gör hallen till en särskilt intressant plats då det är här barnens privata vardagsliv först möter förskolans institutionaliserade verksamhet. Detta visar också på att det som sker och är i just denna hall vid just detta tillfälle beror på de individer som för tillfället deltar i situationen. Hallens utformning styr till viss del vad som sker här, men även pedagogernas och barnens förväntningar styr händelseutvecklingen. Detta gör att vi har möjlighet att anpassa hallen utifrån barngruppens behov.

5.2 Hur barn använder hallen

5.2.1 Hallen som frizon

I hallen synliggörs hur barnen tar eget ansvar och fattar egna beslut när de planerar lekar, väljer kläder och klär på sig. Det kan ses som bagatellartade företeelser när de väljer jacka, skor eller tar på sig strumpor om vi inte tar oss tid att se efter vad det är barnen faktiskt gör i hallen. Under en av mina observationer ser jag en pojke som står och väljer jacka;

Samtalen mellan barnen är även vid detta tillfälle av privat eller praktisk karaktär. En pojke tar först en tjock jacka, men säger sedan högt att;
-Nej, jag tar nog min sommarfleece istället! Han tittar sig omkring på de andra barnen, på pedagogen och sedan ut genom fönstret.

I denna lilla sekvens utvecklar pojken sin motorik genom att han klär på sig själv, och han tar ansvar för att försöka välja rätt kläder efter rådande väderlek. Precis som Williams (2006) säger; att barn ser varandra som källor till kunskap, förstår pojken att han kan söka hjälp och råd från de andra individerna i situationen och ser sig därför om efter ledtrådar i de andra barnens klädval. Han vet att detta kan ge honom information om vad som kan tänkas vara rätt

val. För att ett samlärande ska kunna ske i barngruppen menar Williams (2006) att det är viktigt att fokusera på olikheter där lärande innebär att kunna ändra åsikt om eller förståelse för något, vilket är precis vad pojken gör i denna situation. Pojken ser att de andra barnen klätt sig i tunnare kläder än vad han själv tänkt välja, vilket gör att han omprövar sitt val av jacka. Han sätter sig högt meddela att han tänker ta sin sommarfleece istället kan också ses som ett försök ifrån hans sida att få bekräftelse från någon kamrat i att han tar rätt beslut. Här syns också hur han har kunskap om att för att välja rätt kläder måste man se hur vädret ser ut utanför. Pojken som noggrant tänker efter för att välja en lagom varm jacka visar på att han utvecklar en förmåga att förstå konsekvenser; om han tar en tunn jacka kanske han kommer att frysa, men om han tar en för varm jacka kanske han kommer att bli obehagligt varm. Han lär sig också att söka kunskap och information hos sina medmänniskor, vilket är ett sätt att samspela med och lära av andra individer. Enligt Williams (2006) är detta sätt att söka kunskap en viktig tillgång att vara medveten om, vilket gör att pedagogen här har en viktig roll i att guida barnen till förståelse för att de kan söka kunskap hos varandra.

Observationerna visar vidare hur det privata tillåts ta plats i hallen. Barnen pratar om sina kläder, sina leksaker och sådant som de upplevt/snart kommer att uppleva utanför förskolan. Det som barnen pratar om och samspelar kring är sådant som de är intresserade av just nu, aktuella saker och händelser i deras liv.

-Imorn ska jag fira min mormors namnsdag efter förskolan. Då ska vi gå och köpa glass. Det ska bli jättegott för jag ääääälskar glass!, säger en flicka glatt.
De andra barnen lyssnar och verkar väldigt imponerade. De småpratar lite om vilka glassorter de gillar och vad de brukar välja för sorter när de köper glass.
-Jag gillar dom gröna med is. Det är päron och så.
-Godisglassen i kiosken jämte förskolan är bäst, men den köper bara jag och mamma på sommaren. Det är kallt att äta glass när det är kallt ute.

I hallen finns tid och plats för barnen att ventilera personliga tankar och funderingar. Det samspel som sker här är ett samspel som i de flesta fall kretsar kring barnets privata jag. Förskolans läroplan (Skolverket, 2016) beskriver att vi ska arbeta med barns inflytande och delaktighet. Läroplanen säger att de behov och intressen som barnen själva på olika sätt ger uttryck för bör ligga till grund för utformningen av miljön och planeringen av verksamheten (ibid). Innehållet i samtalen är här i hallen valfritt. Ingen särskild pedagogisk styrning av samtalen syns ifrån pedagogerna. Varken barn eller pedagoger uttrycker sig dömande om något som sägs förutom just vid konflikter och kränkningar, då protesterar både barn och vuxna.

En flicka börjar berätta för de andra barnen;
-Vet ni, hon trängde sig före mig i kön till toa.

En annan flicka frågar då om hon kissat. Hon säger sedan att man inte får göra så och att dem ska säga till en fröken.

Barnen protesterar när någon bryter mot reglerna och hjälper varandra att finna strategier för att se till att reglerna upprätthålls, i ovan nämnda exempel sker detta genom att barnen ska säga till en av pedagogerna.

Avsaknad av tydlig pedagogisk verksamhet i hallen verkar vara det som ger barnen rum och möjlighet att uttrycka egna tankar och för lekar initierade av dem själva utifrån deras privata intressen. En annan orsak till att hallen blir en plats för barnen att utgå ifrån sitt privata jag verkar vara det faktum att det är en delad arena. Vilka regler, normer och värderingar som gäller här kan variera beroende på vilka aktörer som befinner sig i den. Här finns tre grupper; barn, personal och föräldrar som ständigt förhandlar om hallens innebörd och definierar den genom olika typer av interaktion och målmedvetna handlingar. Halldén (2007) beskriver att hallen för barnen är en plats där de skiljs från föräldrarna och möter andra individer. Här blir deras förmåga att inordna sig och relatera till andra tydlig menar hon. Att hallen har många användningsområden och finns till för såväl barnen som föräldrarna och personalen syns tydligt i både mina observationer av aktörerna och i observationerna av miljön. Barnen följer här både pedagogernas regler och föräldrarnas förmaningar, samtidigt som de förhandlar om nya regler genom att diskutera med varandra om hur saker ska och bör vara i hallen. Till exempel när ett barn säger till ett annat att hennes skor egentligen ska stå på hennes plats, men då de är blöta kan de få stå kvar på dörrmattan. Här motiverar ett barn inför ett annat varför det är acceptabelt att bryta mot regeln denna gång. När det andra barnet/de andra barnen accepterar detta skapas en ny regel, eller ett accepterat undantag; att när skor är blöta och smutsiga behöver man inte ställa dem vid sin plats, utan de kan få stå kvar på dörrmattan. Det som sker här är också en form av peer tutoring, då de ena barnet förklarar och lär det andra barnet om hur och varför reglerna kan kringgåas vid vissa tillfällen. Williams (2006) påpekar att ett barn aldrig kan inneha samma auktoritet som en vuxen, vilket gör att lärandet automatiskt hamnar på en annan nivå. Hon menar att barnet tillsammans med ett annat barn känner större frihet i att våga säga vad hen tycker, ställa frågor och ompröva hypoteser, än vad de skulle gjort i samma situation med en vuxen (ibid.). Utifrån detta kan man anta att om det varit en vuxen som sagt till barnet att låta skorna stå kvar på dörrmattan hade det kanske

endast uppfattats som en tillsägning som bör efterlevas, och inte inbjudit till samtal och utforskande kring detta på samma sätt som det gjorde mellan dessa två barn.

Barnens vårdnadshavare är representerade i hallen även under de tider de inte personligen är där genom att barnen hänvisar till vad de har sagt och gjort vid lämning. Vårdnadshavarna ses som självklara medaktörer på denna arena och detta medverkar i sin tur till att det här blir naturligt att samtala om mer privata saker, även när inte vårdnadshavarna är där.

Ett flicka säger argt att pojken inte får leka med de medhavda figurerna på förskolan;
-Du måste ha dina leksaker i din korg, annars får alla ha dom! Fråga fröken (tittar in mot en av pedagogerna vid diskbänken), hon säger det.

-Fast pappa sa faktiskt att jag kan leka med dom när jag kommer till förskolan, för jag hann inte på morgonen sa pappa, säger pojken.

En pojke letar efter något. Han rotar frenetiskt runt i sin korg och utbrister frustrerat;
-Mamma! Vart har du lagt den?

Pojken letar efter sin fleecetröja och skyller på sin mamma när han inte hittar den. Han verkar tycka att det är mamman som gjort fel när hon inte lagt den där han förväntar sig att den ska finnas.

Här märks problematiken med hallen som delad arena. Det blir svårt för barnen att förhålla sig till vilka regler som gäller. Pedagogerna har satt upp regler om hur man får hantera privata leksaker på förskolan, som pappan till pojken i detta fall antagligen inte vet något om, eftersom han har lovat pojken att få leka med sin leksaker när han kommit till förskolan. Utifrån detta syns vikten av en rak och öppen kommunikation mellan förskola och hem. För att uppnå ett samspel där denna typ av konflikter kan undvikas behövs tydlighet i vad som gäller och en samsyn som gör att personal och föräldrar utgår ifrån samma bestämmelser. Viktigt är dock oavsett att det pågår ett samspel, en diskussion mellan barnen, som de lär sig olika sociala och språkliga förmågor utifrån. Som Säljö (2014) påpekar pågår lärandet hela tiden oavsett om det är i en negativ eller positiv situation. Samspelet i hallen kretsar runt situationer som att vänta på sin tur, visa hänsyn och att hjälpa, förstå och lyssna på varandra.

Förskolans hall är enligt Markström (2007) å ena sidan ett övergångsutrymme med tydligt utpekade användningsområden och en viktig länk i kontakten mellan hem och förskola, samtidigt som det också är ett utrymme som hon menar väldigt ofta nyttjas av barnen för andra typer av "busiga" aktiviteter. Hallen kan därför förstås som en frizon i vissa avseenden,

men också som en reglerad arena utifrån att aktörerna genom regler och normer upprätthåller vad ”som ska gälla” i hallen.

-Oj!, utbrister en pojke, jag sa precis fan!

Det fnissas lite runt omkring bland barnen. Det är tydligt att de alla vet att det är ett förbjudet ord som just yttrats. Men de verkar tycka att det är spännande.

Att yttra ord som är förbjudna, leka med medhavda leksaker eller föra samtal som inte är accepterade inne i förskolans andra rum, till exempel om vem som ska få komma på vems kalas till helgen, är exempel som visar på hur barnen gör hallen till sin egen plats. Enligt Markström används hallen främst utifrån specifika praktiska göromål (Markström, 2007). Barnen lämnas/hämtas här, förvarar sina saker här, de klär på/av sig här och här finns även toaletter och handfat, men precis som Markström (2007) beskriver ser jag också hur barnen här samtalar om ämnen som inne på förskolan är lite förbjudna. De visar och leker med leksaker här som inte får tas med in i resten av verksamheten. De praktiska som behöver ske i hallen kan ske här samtidigt som barnen får möjlighet att ventilera tankar och funderingar som inte lyfts i de andra aktiviteterna inne på förskolan. Förskolan är en institution, men i hallen synliggörs delar av vem barnets privata jag är.

Det finns ett dilemma mellan det kollektiva och det individuella menar Markström (2007). Hon skriver att även den fria lektiden i förskolan förutsätter att barnet deltar i kollektivet i mindre eller större grupper i den gemensamma rumsligheten. Den rådande normen om att ständigt vara social och ingå i kollektivet görs det dock ofta motstånd mot från barnens sida (Markström, 2007). Att hela dagen ingå i ett kollektiv kan vara påfrestande och att då få ha sin egen plats med egna saker och leksaker i hallen kan därför skapa den frizon för barnet som hallen verkar utgöra. Där det får vara sig självt, en individ istället för en del i ett kollektiv.

En flicka kommer fram till mig och frågar vad det står på muggen hon håller i handen. Jag informerar om att det står hennes namn där och då blir hon nöjd och stoppar den i sin ryggsäck. Hon går igenom och sorterar sina grejor i sin korg, byter kofta och gosar med ett medhavt gosedjur. Samma flicka väljer ut och provar långsamt fyra olika västar innan hon bestämmer sig för en, och öppnar och stänger sin ryggsäck flera gånger innan hon verkar känna sig klar att gå ut. Pedagogen säger vid två tillfällen till henne att skynda sig. Flickan är till slut sist ut ur hallen.

En viktig aspekt av dagens institutionaliserade barndom är det faktum att barnen inte har särskilt mycket tid eller rum för avskildhet. Att ständigt omges av och samspela med en hel grupp barn och vuxna är krävande. Flickan verkar ha en vilja att dröja sig kvar i hallen utan uppenbar anledning. Hallen kan tolkas som en arena som vid vissa tillfällen kan erbjuda avskildhet, att dröja sig kvar i hallen blir en möjlighet för barnet att separera sig från

kollektivet. Barn som drar ut på på- och avklädningsprocessen onödigt länge kan därmed förstås som barn i behov av en stunds avskildhet. Markström (2007) beskriver att skapa eget utrymme i tid och rum verkar vara något som ska undvikas. Den dominerande diskursen i förskolan innebär att man ska vara en del av gruppen och delta i organiserade aktiviteter. Barn som gärna ägnar sig åt att skapa individuell tid och utrymme blir föremål för ansträngningar att återföras in i den kollektiva gemenskapen (Markström, 2007). Det som min observation visar är dock att trots att det verkar finnas en vilja att hålla ihop kollektivet och ”skynda på” flickan, så skapar de barn som är i behov av avskildhet möjlighet till detta ändå. Flickan i observationen verkar ha kommit på att om hon drar ut på hallens bestyr resulterar det ofta i en stund där endast hon och en pedagog är kvar i hallen.

Förskolan i studien är en mindre förskola och i förhållande till antal barn kan den inte erbjuda någon egentlig avskildhet under dagens gång, utan barnen samspekar och samverkar med varandra och personal i stort sett hela dagarna. Det är här nästan alltid praktiskt omöjligt att erbjuda barnen att leka i avskilda rum. Det saknas både utrymme och resurser till ett sådant upplägg av verksamheten. Utifrån det sociokulturella perspektivet på lärande är fördelen med detta ständiga samspel att det är i det som lärandet möjliggörs. Flickans beteende i hallen går dock att förstå som att hon har ett behov av avskildhet. Enligt Williams (2006) ser vi vuxna inte alltid vad som är viktigt för barnen. Att utgå från ett barns perspektiv till fullo är omöjligt då vi inte själva längre är ett barn och därför inte kan delta i barnens kultur fullt ut. Vi kan dock inte bortse från att vi bör försöka få syn på barnens egna perspektiv och vad de tycker är viktigt och meningsfullt. Genom att studera samspelet i hallen kan vi få syn på vad de intresserar sig för just nu och vad de tycker är viktigt, roligt och intressant.

5.2.2 Hallen som populärkulturens arena

-Kolla vad jag fick ta med för mamma idag!, säger ett barn och tar upp några leksaker ur sin korg. Pojken visar att han har sina Angry Birds-figurer med sig och de andra barnen blir genast intresserade. Dom frågar bland annat vart han köpt dom och om han har fler hemma. En flicka säger då att hon har en Elsa-docka hemma och att den är lika fin.

I hallen diskuteras populärkulturella figurer flitigt, leksaker hemifrån visas och leks med, historier med referenser till populärkulturella fenomen berättas. Barnen tränar sig i att berätta, lyssna, sätta sig in i någon annans intresse och förstå deras perspektiv på en leksak. De tränar turtagning och på att visa hänsyn när de lyssnar på varandra. De utvecklar också sina språkliga förmågor genom att sätta ord på och förklara hur de tycker, tänker och känner kring

en viss leksak. Av tidigare erfarenhet ifrån denna förskola vet jag att nyare populärkulturella figurer och leksaker sällan förekommer i verksamheten på något sätt. Pedagogerna säger i intervjuerna att det blir för mycket tjafs kring figurerna om de får tas in på förskolan, till exempel genom att den som har med sig leksaken hamnar i en maktposition där hen kan bestämma vem som ska få leka med hens leksak. Förskolan själva köper inte heller in denna typ av leksaker, böcker och filmer.

Risken finns att när man förminskar populärkulturens betydelse missar en viktig utgångspunkt för lärande. Stamou, Maroniti & Griva (2015) har utfört en studie bland 6-åriga grekiska barn som gick ut på att genom semi-strukturerade intervjuer med barnen undersöka deras syn på sociolingvistisk mångfald i populära tecknade serier och TV-program. Resultatet av studien visar att det ger en ökad sociolingvistisk medvetenhet att se dessa program och att upplevelsen av olika medier kan användas för att synliggöra och studera språkattityder och språkideologier. Dock visar den också att det är viktigt att barn får lära sig att vara kritiska mottagare då populärkultur ofta reproducerar redan dominerande språkanvändning och stereotypa könsideologier. Utgångspunkten för studien är att flertalet tidigare studier betonar att media och populärkultur spelar en central roll i barns liv idag. Från tidig ålder har barn idag en rik erfarenhet av media med sig ifrån hemmet och de har ofta en förebild hämtad från någon typ av populärkultur, vilket är en del av och påverkar barnens språkliga utveckling (Stamou m fl, 2015). Utifrån detta kan populärkultur ses som en tillgång ur ett lärandeperspektiv. Dock visar studien också på vikten av kunskap och medvetenhet kring dess nackdelar, som till exempel reproduktionen av stereotypa könsroller. Istället för att endast se detta, och till exempel maktkampen om vem som får leka med figuren, som negativa delar av populärkulturen som omöjliggör användande i förskolans verksamhet kan det istället förstås som en möjlig ingång till lärande. Här kan barnen få möjlighet att lära sig om hur man gör för att samarbeta och leka tillsammans med leksakerna, utifrån något de verkar väldigt motiverade av att få leka med. Populärkulturen ger också möjligheter till diskussioner om och hur ett motverkande av stereotypa könsroller kan ske. Här finns en ingång till att medvetandegöra detta för barnen och hjälpa dem att bli kritiska mottagare av den populärkultur som råder.

Utifrån de regler som är uppsatta kring medhavda leksaker på förskolan förpassas alltså dessa till barnens lådor i hallen, vilket är den mest troliga anledningen till att det är därför dessa samtal sker här. Den möjlighet som finns för barnen att visa och diskutera leksakerna finns

alltså i hallen. Enligt det sociokulturella perspektivet är lärande ingen endimensionell process och kan ske på såväl individnivå som i kollektivet. Lärande skiljer sig också åt under olika tidsepoker och beroende på vilka kulturella villkor som gäller. Den kunskap som för tillfället är produktiv och funktionell förändras ständigt i takt med omvärldens efterfrågan på kunskaper och vilka möjligheter som ges just då (Säljö, 2014). Vad som är irrelevant kunskap i en viss tidsepok kan alltså vara högst relevant i en annan. Detta visar på att vi måste försöka få syn på och utgå från barnens egen kultur och inte endast fokusera på vad vi vuxna anser vara viktigt och rätt. Genom de samtal som förs mellan barnen i hallen, till exempel kring de populärkulturella figurerna, kan vi få syn på vad just dessa barn har för intressen och utifrån detta få idéer om hur vi kan bygga upp verksamheten så att den blir givande, rolig och meningsfull för barngruppen ifråga genom att vi utgår från något de redan förstår och har intresse av. Genom att studera barnens interaktion i hallen kan vi också få syn på vilka kunskaper de redan har och vilka som de själva anser vara relevanta att inneha.

Säljö (2014) påpekar just att flera av våra viktigaste kunskaper förvärvas i miljöer som inte har ett huvudsyfte att förmedla kunskap, till exempel i samtalet vid måltiden, då vi lär genom interaktion mellan människor (ibid.). Med detta som grund är hallen en lika viktig arena för lärande och utveckling som de andra rummen och utemiljön på förskolan. Rent fundamentalt handlar lärande om vad vi människor tar med oss från sociala situationer och använder oss av i framtiden. Det är viktigt att inse att vardagliga praktiker i den mångfald av kommunikativa och fysiska aktiviteter som samhället utgör i sig innehåller en pedagogik som många gånger är långt mer övertygande än den formella undervisningen (Säljö, 2014).

5.3 Hur pedagoger använder hallen

Det finns två pedagoger närvarande, men de är inte hela tiden med barnen. De springer om varandra, ut och in i hallen för att hämta och lämna saker. Barnen klarar det mesta själva, men har någon frågor eller behöver hjälp finns pedagogerna nära till hands. Pedagogerna svarar på frågor som flyger fritt i luften och de hjälper till vid toalettbesök. Fokus är på de praktiska bestyren och de arbetar målmedvetet och målstyrt för att få in alla barnen inför nästa aktivitet så fort som möjligt.

5.3.1 Pedagogen i bakgrunden

Det finns minst en pedagog i eller i nära anslutning till hallen under samtliga observationer. Pedagogerna ser till att barnen väntar på sin tur i toalettkön, håller reda på vem som varit och kissat och vem som bör göra det innan de klär på sig. De hjälper de barn som ber om hjälp

med allt från att torka sig efter toalettbesök till att leta upp försvunna strumpor och vantar. När konflikter uppstår blir pedagogen delaktig först när hen ser att barnen inte klarar att lösa situationen själva. Går pedagogen in i konflikten är det i rollen som medlare mellan barnen och hen hjälper alla parter så att de får berätta sin version av vad som hänt. Om de tillsammans inte kan lösa konflikten så hjälper pedagogen till genom att ge barnen en lösning eller kompromiss.

5.3.2 Pedagogerna som styr

Pedagogerna har i hallsituationen fullt fokus på de praktiska omsorgsdelarna och på målet att få med sig barngruppen, iklädda rätt kläder efter rådande väderlek, antingen in eller ut. Pedagogerna styr samtalen i hallen på så sätt att de låter alla typer av samtal förekomma i hallen så länge de inte är någon form av kränkning eller konflikt det rör sig om. De gånger pedagogerna tar till orda och styr händelserna i hallen, utan att samtalet initierats av ett barn eller en fråga om hjälp ställts, så handlar det de säger uteslutande om praktiska saker. När det pratar om eller till barnen handlar det om att barnen ska börja klä sig, klä sig snabbare, fokusera på sin uppgift att klä sig och/eller påminnelser om att de har en tid att passa. När pedagogerna pratar med varandra handlar även det om praktiskt informationsutbyte kring vem som ska gå och klä på sig först, vem som ska gå ut med de först färdiga barnen, vem som är kvar och hjälper till i hallen och vem som packar pedagogernas saker. Pedagogerna styr hallsituationen utifrån det praktiskt önskvärda målet att få med sig barngruppen någonstans.

5.4 Pedagogernas syn på hallen

Två pedagoger. De fokuserar på alla praktiska göromål. De fyller i närvarolistan och listan för hur många som ska äta lunch på förskolan när de återvänder in. En pedagog packar pedagogernas ryggsäckar inför utflykten samtidigt som hon svarar på barnens frågor. Hon ber några av barnen som smitit ut i hallen att gå och städa upp och förklarar att de inte får gå ut förrän de har plockat undan där inne. Hon ber barnen att gå och kissa och säger till dem att ta med sin ryggsäck, en väst och sin namnade mugg. Hon glömmer be barnen ta på sig/med sig vantar vilket en stund senare resulterar i att i stort sett alla barn som var färdiga och har gått ut får komma in igen för att hämta sina vantar.

Pedagogernas syn på barnen som kompetenta blir tydlig i hallen då de anser att de klarar av mycket själva. De får själva ta ansvar för att städa upp efter sig och packa sina saker. När

upptäckten görs att inga barn har tagit med sig vantar går inte någon av pedagogerna in och hämtar vantarna, utan de förklarar att de glömt påminna om detta och så får barnen själva hämta sina vantar. Pedagogerna visar här att de litar på att barnen själva klarar av att vara delaktiga i det som sker, de behöver ingen vuxen som serverar dem med saker. Inte ens när det som i detta fall är den vuxne som glömt säga till om något. Förutom de faktum att pedagogerna utgår ifrån en syn på barn som kompetenta, visar det också på att de ser hallen som ett utrymme för frihet och eget ansvar för barnen. Säger de till exempel att barnen ska ha med sig vantar så får barnen friheten att själva bestämma hur varma vantar de väljer. De begär också att barnen städar upp det som de har lekt med i föregående aktivitet, vilket är ett sätt att visa barnen att de själva är kapabla till att ta ansvar för något de orsakat. En grundläggande trygghet för barnen upprätthålls hela tiden genom att det alltid finns vuxna nära till hands för råd och hjälp.

Utifrån mina observationer ser jag inte att det finns någon genomtänkt planering kring lärandesituationerna i hallen trots att alla tre pedagogerna är eniga om att det definitivt pågår ett lärande här. Till exempel svarar pedagog nr 3 på min fråga om ifall hon anser att hallen är en arena för lärande så här;

-Ja verkligen! Allt ifrån det språkliga, matematiska, att samspela, turtagning, socialisering (främst hjälpsamhet) till motoriskt lärande, både grov- och finmotorik.

Problemet verkar grunda sig i att lärandet är underordnat de praktiska omsorgsdelarna och även underordnat målet att gå in/ut. Pedagogernas fokus i hallen ligger alltså inte på själva lärandet. De verkar också eniga om att en lugn miljö i hallen är eftersträvansvärt. Deras främsta fokus ligger på att situationerna ska flyta på snabbt och utan konflikter.

Jag: Vad anser du kan förbättras i hallen? Nämn det du anser är det viktigaste att förbättra.

Pedagog 1: Den praktiska organisationen, att gå ut i smågrupper. Och att hålla ordning i hallen.

Pedagog 2: Att gå ut i smågrupper för att undvika konflikter.

Pedagog 3: De ska alltid finnas en närvarande vuxen där och att skicka ut barnen i smågrupper. Större grupper ger köbildning vid bland annat toaletterna och detta skapar i sin tur konflikter. Men det är ett organisatoriskt problem, vi pedagoger måste anpassa verksamheten.

När det kommer till hallens förbättringsområden har alla tre pedagoger ett praktiskt fokus på vad som kan förbättras, ingen av dem nämner något om hur lärandet kan förbättras. Halldén (2007) menar att för personalen är förskolan en arbetsplats och institution med grund i en

politisk läroplan. De har en samhällelig uppgift i att kombinera barnomsorg med pedagogiska mål. Det jag kan se är att pedagogernas fokus i hallen hamnar på barnomsorg och att de pedagogiska målen lätt glöms bort i detta utrymme. Detta stämmer med det Markström (2007) konstaterar angående hallen, att den som miljö inte ger några tydliga pekpinnar om att någon typ av pedagogisk verksamhet är mer önskvärd än annan här. Här ligger fokus på de praktiska görandena och skeendena i samband med in/utgång, lämning/hämtning och informationsutbyten som rör barnen och verksamheten (Markström, 2007)

Pedagogernas uttalade positiva syn på populärkultur stämmer inte överens med hur de handlar i praktiken. En pedagog uttryckte sig så här;

-Eller om de har olika figurer med sig i sin låda kan de prata om och visa dessa. Även dataspel pratas det mycket om i hallen... Samtalen är bra oavsett vad de handlar om för det handlar om deras (läs: barnens) värld.

Observationerna visade dock att de inte bejakar och nyttjar populärkulturen ur ett lärandeperspektiv då den förvisas till korgarna i hallen och de vid flera tillfällen bad barn som tog upp sina figurer att lägga undan dem. En anledning till detta kan vara de konflikter som ofta följer med fina leksaker; att alla vill leka med just den grejen. En pedagog diskuterade just detta;

-Vi provade ett tag att de fick ta in sina leksaker på förskolan och lägga i en låda där alla barn fick låna vad de ville. Då minskade intresset för de privata leksakerna, så nu har vi tagit bort lådan. Problemet med att ta in sina privata leksaker på förskolan är att barnet som äger leksaken hamnar i en maktposition. Även om hen delar med sig så är det ändå hen som bestämmer vem som ska få låna och när. Detta med privata leksaker är inte ett problem i alla barngrupper, i en del barngrupper fungerar det och i en del skapar det konflikter.

Pedagogerna är eniga i sin syn på hallen som en arena för lärande;

Jag: Anser du att hallen är en arena för lärande? Om ja, på vilket sätt?

Pedagog 1: Ja, genom samtal, socialt samspel och när de hjälper varandra.

Pedagog 2: Ja, de lär sig mycket matte här. Till exempel två par skor, hur många knappor och även lägesord (före, efter, över, under). De lär sig också genom socialt samspel när de måste samsas på en mindre yta som hallen. Dom tränar också mycket på turtagning här.

Pedagog 3: Ja, verkligen! Allt ifrån det språkliga, matematiska, att samspela, turtagning, socialisering (främst hjälpsamhet) till motoriskt lärande, både grov- och finmotorik.

Utifrån pedagogernas svar om vad som kan läras samt förbättras i hallen kan jag utläsa att det som saknas i hallen är inte en tro på hallen som en arena för lärande, utan en medveten strategi för att ta tillvara lärandesituationerna här. Pedagogerna säger att bristerna, utifrån ett lärandeperspektiv, i hallen till stor del beror på den tidsbrist som ofta uppkommer i denna rutinsituation. Observationerna visar dock på att det i grunden är ett organisatoriskt problem då mycket ska göras samtidigt på kort tid. Detta påpekar endast en av pedagogerna, och som hen säger så handlar det om att planera verksamheten annorlunda så att det skapas utrymme för att ta tillvara det lärande som kan ske i hallsituationen.

5.5 Sammanfattning av hallen som arena för lärande

Genom analys av empirin synliggörs ett flertal lärprocesser i förskolans hall. Barnen utvecklar såväl motoriska och matematiska som kommunikativa och sociala förmågor genom det samspel och den interaktion som sker här. De utvecklar sina motoriska och matematiska förmågor genom att klä på sig/av sig. Att knäppa en knapp eller få på sig överdragsbyxorna är tuffa motoriska utmaningar för yngre barn. De får också dagligen tänka över matematiska frågor som; Hur många vantar behöver jag? Vad är *ett par* skor? Ska fleecetröjan vara under eller över jackan? När de samtalar om sina leksaker, erfarenheter och löser konflikter om vem som ska vara vem i leken på gården övar de turtagning, att kommunicera, lyssna, förstå andras perspektiv och problemlösning. Då pedagogerna oftast befinner sig i bakgrunden och sköter de praktiska bestyren söker barnen ofta kunskap hos varandra. De hjälper varandra, visar och förklarar för varandra och kommer tillsammans fram till lösningar på problem. I hallen pågår därmed ett ständigt samlärande och ett flertal situationer där peer tutoring sker syns i mina observationer.

Hur använder då barn respektive pedagoger förskolans hall? Huvudfokus för både barn och pedagoger i hallen är att den används för praktiska bestyr och förvaring av tillhörigheter. Den nyttjas som en övergångsarena för att komma till eller ifrån förskolan, helt enkelt för att gå in eller ut. I hallsituationerna är pedagogerna först och främst upptagna med de praktiska delarna i att få barngruppen att gå in eller ut.

Vilken form av interaktion sker i hallen? Samspelet i stort i hallen rör sig kring de praktiska bestyren som sker här; att klä på eller av sig, förvara sina saker och att komma till eller gå hem från förskolan. Den verbala delen av samspelet som sker här, det vill säga samtalen, utgår

från barnens egna tankar och känslor. Barnens samtal handlar antingen om praktiska frågor kring verksamheten eller om privata upplevelser och planer. Här får även populärkulturen ta plats genom att barnen får ha sina privata leksaker och saker i sina lådor, som de kan visa för kompisarna. Halldén (2007) skriver att vi genom att anta ett barnperspektiv kan analysera förskolan som barnens plats och inte endast en plats för barn. Om jag då försöker anta ett barnperspektiv och se förskolan som barnens plats kan jag förstå hallen som en frizon. Frizon innebär för denna studie ett utrymme där barnets privata jag får ta plats utan att det analyseras eller döms. En plats där barnen får interagera med varandra på sina egna premisser utifrån sina egna erfarenheter. En plats där de kan få lugn, ro och avskildhet. En plats där alla typer av samtal och samspel är accepterade och önskvärda, med undantag av konflikter och kränkningar som snarast motverkas av både barn och vuxna.

Hur ser pedagoger på hallen som en arena för lärande? De menar att barn i hallen lär sig genom samlärande, att samtala och interagera med varandra, genom peer tutoring och genom interaktionen med pedagogerna själva. Barnen lyssnar, väntar på sin tur, visar hänsyn, tar andras perspektiv och utvecklar sina kommunikativa förmågor. Oavsett ämnet som initierar ett samtal blir utgången att barnen utvecklar många av de sociala förmågor som läroplanen förespråkar att förskolan ska sträva efter att utveckla. De utvecklar sina motoriska förmågor genom de praktiska momenten i på- och avklädningssituationerna samt sina matematiska förmågor när de lär sig i vilken ordning de ska ta på sig olika plagg, jämför, räknar antal och parar ihop skor, vantar och dylikt. Detta var alla pedagogerna eniga om i intervjuerna. I praktiken, genom observationerna, synliggjordes dock en avsaknad av tid för att ta tillvara och utveckla lärandeprocesserna som pågår i hallen. Pedagogerna är mycket medvetna om alla de lärandeprocesser som pågår i hallsituationen, men de fokuserar oftast mer på de praktiska göromålen. Detta kan bero på att målet med hallsituationen inte är själva lärandet. Lärandet verkar här vara underordnat målet att gå in eller ut. Många gånger finns en tid som ska passas, till exempel när de skulle gå in till maten eller iväg till gymnastik eller simning. Detta ökade pressen på pedagogerna vilket ökade stressen i hallsituationen. Detta gjorde att lärandesituationerna blev än mer försummade.

Enligt Säljö (2014) och Williams (2006) sker lärande utifrån det sociokulturella perspektivet genom interaktion mellan individer där lärandet är kontextberoende, vilket innebär att miljön, omgivningen och de individer som deltar i lärsituationen just där och då påverkar resultatet. Kommunikation och språk är grunden för att interaktion och lärande ska kunna ske (ibid.).

Hallen är en plats där många olika former av interaktion pågår under dagen och vad som sker här påverkas av vilka barn eller vuxna som deltar i situationen. Utifrån det sociokulturella perspektivets sätt att förstå lärandeprocesser på, så gör allt samspel som sker i hallen den till en viktig arena för lärande, eftersom det är så vi lär oss. Williams (2006) säger att många av de vardagliga aktiviteterna i förskolan är knutna till just rutinsituationer som till exempel hallsituationerna, vilka i sin tur är väldigt viktiga för barns spontana lärande av och med varandra. Hallen är därmed en viktig arena för barns spontana samlärande.

Williams (2006) framhåller dock att all samverkan mellan barn självklart inte alltid fungerar bra och att barnens värld inte är befriad från förtryck, makt och kontroll. Baksidan med barns interaktion och samlärande är just detta; mobbing, utfrysning, ensamhet och utestängning från delaktighet och gemenskap i kamratgruppen. Detta är viktigt att ha i åtanke då vi försöker organisera lärandesituationer menar Williams. Den vuxnes närvaro i barns samlärande blir därmed väldigt viktig. Den vuxne bör göra barnen uppmärksamma på att det inom barngruppen finns en mångfald av tankar och åsikter om samma fenomen, vilket ska ses som en tillgång och inte användas för att exkludera någon. Pedagogens närvaro och delaktighet, det utrymme och situationer som hen skapar för att barn ska ges möjlighet att upptäcka sina kamraters varierande uppfattningar och erfarenheter inom olika områden bidrar till barns samlärande (ibid.). Att medvetandegöra och nyttja samlärande i barngruppen är alltså inte helt oproblematiskt. Denna problematik visar på vikten av närvarande vuxna i hallsituationen för att motverka samlärandets baksida.

Avslutningsvis kan jag konstatera att oavsett om det saknas en pedagogisk planering för hallsituationen så pågår det ett ständigt lärande här genom all den interaktion som aktörerna deltar i.

6. Diskussion

6.1 Resultatdiskussion

I hallen utspelas ett samspel mellan barnen och pedagogerna som till viss del skiljer sig från hur det ser ut i övriga verksamheten, men som ändå ger potential för utvecklandet av många olika lärandeprocesser. Skillnaden här är att alla läroprocesserna sker spontant. Samtalen i hallen är av privat eller praktisk karaktär och en tydlig pedagogisk prägel saknas. Ett friare och mer accepterande klimat ifråga om samtalsämnen råder här. Barnen verkar också känna sig mindre övervakade och iakttagna i detta utrymme, då pedagogerna ofta har fokus på praktiska göromål. Detta gör att hallen, sett ur ett barns perspektiv, kan tolkas som en frizon för barnen. Markström (2005, 2007) beskriver liknande resultat; förskolans hall som ett utrymme som ofta används av barnen för egna syften, en arena som inte alltid övervakas av personalen och ett utrymme där gränser tänjs eller överträds.

Många av samtalen mellan barnen i hallen handlar om populärkulturella fenomen, vilka verkar väcka intresse och engagemang hos barnen. Dessa fenomen ger barnen en gemensam förståelsegrund och en känsla av samhörighet och delaktighet. Allt detta främjar det meningsfulla och lustfyllda lärande som vi i förskolan ska eftersträva (Skolverket, 2016). Populärkulturen är också uttryck för den barnkultur som är rådande just nu och även för barnens egen kultur. Genom att ta hallens aktiviteter på allvar och observera dessa kan vi få hjälp att förstå barnens vardagsliv samt synliggöra vad barnen själva verkar uppleva som viktigt och meningsfullt och därmed också relevant att arbeta utifrån i förskolans verksamhet.

Utifrån mina observationer, där jag vid flera tillfällen tydligt sett barnen ge uttryck för önskningar om lugn och avskildhet, framstår det som relevant att planera in gott om tid för det som händer i hallen så att de barn som vill och behöver få ta det lugnt kan göra det och för att de spontana lärsituationerna som sker här ska få utrymme att utvecklas. Här är det pedagogerna som kan förändra verksamheten så att den fungerar både för de barn som klarar av hallens bestyr snabbt och för dem som vill ta god tid på sig. Dessa slutsatser stärks bland annat av de resultat som Nahlén och Lif (2015) presenterar. Deras studie visar att barn ofta väljer att vistas i hallen vid fler tillfällen än endast vid på/avklädning, och att den därmed kan ses som en tillflyktsplats för barn. De menar vidare att för att barnen ska få goda förutsättningar till ett gott och utvecklande samspel i hallen måste en lugn miljö utan stress

skapas här, vilket studien också visar är pedagogernas rådande åsikt om hur miljön i hallen bör vara. I hallen lär sig barnen genom att samtala med varandra. De lyssnar, väntar på sin tur, visar hänsyn, tar andras perspektiv och utvecklar sina kommunikativa förmågor. Oavsett ämnet som initierar ett samtal blir utgången att de utvecklar många av de förmågor som läroplanen förespråkar att vi ska sträva efter att utveckla. De utvecklar även sina motoriska förmågor genom de praktiska momenten i på- och avklädningssituationerna samt sina matematiska förmågor när de lär sig i vilken ordning de ska ta på sig olika plagg, jämför, räknar antal och parar ihop skor, vantar och dylikt. Nahlén & Lif (2015) kommer även de i sin studie fram till att barnen utvecklar sin matematiska förmåga, sin självständighet, motorik och sociala samspel på denna arena. De slår, precis som min studie, fast att förskolans hall är en mycket viktig arena för ett flertal lärprocesser (ibid.)

I hallsituationerna är pedagogerna närvarande för att hjälpa till med praktiska bestyr så som på- och avklädning, val av lämpliga kläder eller för att hjälpa till med toalettbestyr. De ser även till att det i hallen finns relevant och uppdaterad information för föräldrarna att ta del av vid lämning/hämtning och annan information som är viktig för barngruppens välbefinnande, till exempel uttryckningsplan, närvarolista och dylikt. De anser att hallen är en arena för lärande och att det är en viktig rutinsituation som kan utnyttjas ur lärandesynpunkt. Medvetenheten om hur hallen kan fungera som en arena för lärande finns, men det som saknas är en plan och strategi för att ta tillvara och utveckla dessa lärandesituationer. Liknande slutsatser har även Nahlén och Lif (2015) slagit fast utifrån sin studie. De konstaterar att hallen ofta glöms bort i den pedagogiska planeringen och att det främst beror på att rutinsituationen i hallen har ett annat fokus än lärande, det vill säga att fokus är förflyttningen av barngruppen in eller ut. De anser att pedagoger bör bli medvetna om detta och förändra sitt sätt att se på hallen. De säger, precis som jag sett i min studie, att hallen bör ses som en egen arena för pedagogiska aktiviteter där man planerar för den utifrån dess eget syfte och mål.

Även Cesar och Henningsson (2012) påvisar att trygga miljöer för samspel mellan barnen och pedagogerna är viktiga för barnens utveckling. Denna studie visade att lugna situationer gynnar samspelet i förskolans hall. Stress påverkar miljön och samspelet i hallen negativt. De gånger pedagogerna upplevde hallsituationen som stressig blev samspelet mellan hallens aktörer lidande. När motsatt situation infann sig, det vill säga en hallsituation där pedagogerna inte upplevde stress, utspelades ett utvecklande samspel. De kunde tydligt se hur barnens

samspel förstärks på ett positivt sätt när miljön, i detta fall i hallen, är stressfri. Samspelet ökade när barnantalet var mindre och det blev en lugnare stund i hallen (ibid.). Min studie påvisar samma resultat, vilket tyder på att det kan vara en god idé att avsätta mer tid för hallsituationerna.

Enligt Markström (2005) kan förskolan förstås som en social praktik där dess aktörer både ingår och är delaktiga i att reproducera verksamheten, vilket även synliggörs i resultatet av min studie då barn och pedagoger både upprätthåller och omförhandlar hallens regler och normer. Markström (2005) visar med sin studie på komplexiteten och samspelet mellan aktörerna och dess relationer till institutionen. Hur olika aktörer förhåller sig till förskoleverksamheten påverkar kontexten i vilken lärandet sker, och därmed möjligheterna för vilken typ av lärandesituationer som kan uppstå. Förskolan är i grunden en institution som styrs av politiskt förankrade dokument, framförallt läroplanen, som skriver fram önskvärda egenskaper hos våra framtida medborgare. Hur barnen gör sin egen barndom och hur de lär sig påverkas, som sagt, i sin tur i stor utsträckning av den kontext de befinner sig i, vilket påvisas av både Markström (2005) och Halldén (2007). Allt fler barn tillbringar allt mer tid i en förskoleverksamhet styrd av dessa dokument. En verksamhet som ska grunda sig på barnens egna intressen och behov, men som verkar tämligen selektiv i vad som anses vara gott nog av dessa. Enligt barndomsforskningen värderas dagens barn utifrån vad de ska bli i framtiden efter att de utvecklats, socialiserats och utbildats. En konsekvens av detta blir att vuxnas auktoritet ses som något naturligt (Brembeck m fl, 2004). Pedagogerna är inte alltid så insatta i barnens egen kultur, vilket kan vara en anledning till att denna inte så ofta släpps in i verksamheten. De säger sig se populärkultur som något positivt, som lockar till samlärande och samspel, samtidigt som de genom regler kring hur den får nyttjas på förskolan visar att den ses som otillräcklig ur ett lärandeperspektiv. En möjlig anledning till detta motstånd kan vara att de har bristande kunskap om vilka möjligheter för lärande den kan ge. En annan möjlig anledning kan vara att motståndet grundar sig i rädsla för att resultatet av en utbildning som inbegriper populärkultur inte kommer generera de framtida unga vuxna som samhället efterfrågar. I studien synliggörs hur populärkulturen ger rika ingångar till barns vilja att leka, samtala och vara kreativa. Utifrån detta är det en god idé att ta tillvara alla barnens intressen, tankar och åsikter, även sådant som handlar om saker utanför förskolans verksamhet. Om vi vill förstå barns vardagliga liv och hur de skapar sin egen kultur bör vi inte bortse från vissa delar bara för att de inte skrivs fram i läroplanen eller liknande dokument.

Säljö (2014) menar att oavsett hur enkelt eller meningslöst ett samtal, tv-program eller annan händelse kan verka så finns det en möjlighet att vi tar med oss något där ifrån som vi kommer att ha nytta av i framtiden. Rent fundamentalt handlar lärande om vad vi människor tar med oss från sociala situationer och använder oss av i framtiden. Formell utbildning är en viktig del, men långt innan detta existerade har kunskaper återskapats och förnyats i vårt samhälle och varit viktiga delar av samhällets utveckling. Det är viktigt att inse att vardagliga praktiker i den mångfald av kommunikativa och fysiska aktiviteter som samhället utgör i sig innehåller en pedagogik som många gånger är långt mer övertygande än den formella undervisningen (Säljö, 2014). Vi förvärvade alltså kunskaper långt innan vi hade pedagogiska lärare och miljöer som kunde hjälpa oss att utvecklas. Detta stärker det faktum att barnen kan lära sig med utgångspunkt i populärkultur, trots att den oftast inte är utformad för att uppnå lärande och utveckling. Ett av läroplanens strävansmål handlar om att barnen ska utveckla sin förmåga att lyssna, reflektera och ge uttryck för egna uppfattningar och försöka förstå andras perspektiv (Skolverket, 2016). Dessa förmågor används och utvecklas i de livliga diskussioner som förekommer med utgångspunkt i olika populärkulturella fenomen.

Pia Williams (2006) teorier om samlärande innebär att barn lär av varandra och att detta ofta genererar ett mer meningsfullt och lustfyllt lärande än det som sker mellan vuxen och barn. Hon menar att delaktighet är en förutsättning för att lärande ska ske. Utifrån min empiri kan jag se hur barnen utvecklar sina sociala kompetenser genom de samtal som förs i hallen. Ämnet som diskuteras är inte det viktiga, utan att de lär sig lyssna, vänta på sin tur och visa hänsyn gentemot varandra. Att dessa samtal ofta kretsar kring populärkulturella fenomen blir därmed underordnat de förmågor som utvecklas. Att de har en gemensam förståelsegrund och gemensamma intressen att utgå ifrån hjälper, snarare än stjälper, barnens utveckling.

6.2 Metoddiskussion

”In science, when human behavior enters the equation, things go nonlinear. That’s why Physics is easy and Sociology is hard” (Tweet av Neil deGrasse Tyson).

Jag tänker inte uttala mig om huruvida delen som handlar om att fysik är enkelt stämmer eller inte, då jag inte har erfarenhet inom området. Dock instämmer jag med att forska om människor definitivt är svårt. Beskrivningen om hur människans delaktighet gör att saker och ting blir icke-linjära tycker jag visar på den utmaning vi ställs inför då vi ska redovisa forskning som involverar människor och mänskligt beteende. Det är mycket svårt att

presentera generella data som gäller för alla. Varje människa är unik och varje barngrupp har sin speciella dynamik. Med detta sagt är den kvalitativa metoden ändå den mest aktuella metoden för en sådan här studie, som har för avsikt att skapa förståelse och gå på djupet av ett fenomen. Enligt Alvehus (2013) är jag som forskare inte mer än människa och därmed går jag in med min förförståelse och närvaro i situationer, vilket i sin tur påverkar resultaten. I en kvalitativ studie som denna blir det då viktigt att komma ihåg att resultaten i sig är forskarens, alltså min, tolkning av det utforskade området.

Även Bryman (2011) menar att en del av den kritik som riktas mot kvalitativ forskning är just detta; att den helt enkelt är för subjektiv. Kritikerna menar att dessa studier bygger på forskarens uppfattningar om vad som är viktigt, vilket gör att det blir en forskning vinklad efter forskarens egna motiv. Detta medför att kvalitativa undersökningar är svåra att upprepa. De grundar sig ju på forskarens uppfinningsrikedom och är ofta ostrukturerade till sin natur, då forskaren går in med en öppenhet och efter hand väljer vad fokus ska ligga på. Resultaten av denna typ av studier är också svåra att generalisera då de är beroende av just den kontext de utförts i. Kvalitativa undersökningar har dessutom ofta en bristande transparens (Bryman, 2011).

Jag är medveten om att min studie stämmer in på den ovan nämnda kritiken och jag har inte haft som avsikt att presentera en generell eller objektiv sanning med min studie, utan vill ge en bild av hur det kan se ut i en hall på en förskola. Mina resultat ska därför inte generaliseras och göras gällande för andra förskolors hallar och vad som sägs och utspelas där. För att detta ska kunna ske måste ett mycket större antal observationer och intervjuer genomföras på betydligt fler förskolor runt om i landet. Även ett noggrannare urval hade varit önskvärt för att skapa en mer rättvis eller verklig bild om avsikten varit att resultatet ska kunna göras gällande för alla förskolors verksamhet som gemensam grupp. Jag är medveten om att min närvaro och tolkning påverkar situationen och att händelseförloppet och resultatet kunnat se annorlunda ut om jag inte befunnit mig där. Det viktiga när det kommer till detta metodval är medvetenheten om att resultatet kan vara subjektivt, svårt att dra generella slutsatser utifrån och att en sådan här studie kan vara svår att upprepa. Utifrån den inställningen anser jag inte metodvalet vara problematiskt.

För att motverka forskarens påverkan på situationen hade ett alternativ varit att installera filmkameror i hallen, så att materialet sedan kunnat analyseras utan att jag själv hade befunnit mig i situationen. Dock kan även filmkamerans närvaro störa aktörernas normala beteenden, då även den är något som inte brukar finnas i situationen. Detta tillvägagångssätt hade också gett ett betydligt större material att analysera. Till sist, detta är en mindre etnografisk studie och det har inte varit min avsikt att man ska kunna dra några generella slutsatser utifrån den.

6.3 Förslag på vidare forskning

Tankar som studien väckt hos mig är om pedagoger ger barnens privata och individuella jag tillräckligt med utrymme på förskolan? Ses populärkultur och upplevelser som sker utanför förskolans verksamhet som betydelsefulla och berikande? Tas hänsyn till barns egen kultur? Jag upplever att dessa privata delar av barns vardagsliv ofta blir förminskade. Barnen kan få berätta vad de gjort i helgen eller visa en medhavd leksak en kort stund under samlingen eller på vägen in/ut i hallen, men där tar det sedan stopp. Populärkultur och privata upplevelser förefaller inte vara lika mycket värda ur utbildningssyfte som förskolans planerade och i läroplanen förankrade aktiviteter. Att vara en del av kollektivet, att kunna infoga sig i verksamhetens rytm, att följa regler och så vidare verkar vara önskvärda egenskaper. Det som saknas är utrymme för barnets egen person och intresse i verksamheten. Vad får detta för konsekvenser för barns utveckling?

Referenser

Alvehus, Johan (2013). *Skriva uppsats med kvalitativ metod: en handbok*. Liber AB.

Brembeck, Helene, Johansson Barbro & Kampmann Jan (eds.) (2004) *Beyond the competent child: Exploring contemporary childhoods in the Nordic welfare societies*. Roskilde: Roskilde University Press.

Bryman, Alan (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber AB.

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2:a upplagan. Liber AB.

Cesar, Helena & Henningson, Karin (2012). *De yngsta barnens samspel i tamburen*. Högskolan Väst: Examensarbete.

Halldén, Gunilla (red) (2007). *Den moderna barndomen - och barns vardagsliv*. Stockholm: Carlssons.

Johansson, Barbro & Karlsson, Marianne (2013) *Att involvera barn i forskning och utveckling*. Lund: Studentlitteratur.

Markström, Ann-Marie (2005). *Förskolan som normaliseringspraktik – en etnografisk studie*. Linköpings Universitet: Avhandling

Markström, Ann-Marie (2007). *Att förstå förskolan – vardagslivets institutionella ansikten*. Lund: Studentlitteratur.

Nahlén Dahlstedt, Linda & Lif, Petra (2015). *Barns sociala samspel i förskolans hall – en arena för lärande eller en passage ut till gården?* Uppsala: Examensarbete i Utbildningsvetenskap

Skolverket, 2016. *Läroplan för förskolan 1998, reviderad 2016.*

www.skolverket.se 2017-01-15.

Stamou, Anastasia G.; Maroniti, Katerina; Griva, Eleni. Language Awareness (2015) *Young Children Talk about Their Popular Cartoon and TV Heroes' Speech Styles: Media Reception and Language Attitudes.* v24 n3 p216-232 2015. (EJ1075264) 2017-04-11.

Svenning, Bente (2009). *Vad berättas om mig? Barns rättigheter och möjligheter till inflytande i förskolans dokumentation.* Lund: studentlitteratur

Säljö, Roger (2014) *Lärande i praktiken – Ett sociokulturellt perspektiv.* Lund: Studentlitteratur

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.* Stockholm: Vetenskapsrådet

Williams, Pia (2006). *När barn lär av varandra – samlärande i praktiken.* Stockholm: Liber

Bilaga 1

Datum 2016-04-02

Samtycke till medverkan i studentprojekt

Nu är det dags för mitt examensarbete. Jag har tänkt att fortsätta på samma linje som i höstas, vilket innebär att observera vad som händer och görs i förskolans hall. Detta för att förhoppningsvis kunna utveckla och hitta hallens förbättringsområden.

Studien pågår till och med 5 juni och under denna period kommer jag att göra ett antal observationer i förskolans hall. Jag kommer dokumentera skriftligt och dessa anteckningar ligger sedan till grund för min uppsats. Enskilda barn och deras prestationer kommer inte bedömas och jag kommer använda fingerade namn i uppsatsen för att skydda alla inblandades anonymitet. Uppsatsen presenteras sedan på två seminarier för klasskamrater och lärare. Den kommer också publiceras på Malmö Högskolas webbsida för examensarbeten.

Inom förskolans verksamhet råder det stark sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen. Jag får därför inte dokumentera ditt/ert barn utan att du/ni har samtyckt till det. Även personuppgiftslagen kräver ett sådant samtycke. Genom att skriva under detta samtycke godkänner du/ni att ditt/ert barn dokumenteras av mig på det sätt jag har beskrivit inom ramen för mina studier. Det insamlade materialet kommer inte att användas i något annat syfte och det kommer att förstöras när studien är färdig och godkänd.

Du/Ni kan när som helst återkalla detta samtycke. Då kommer inga nya uppgifter att samlas in, men de uppgifter som redan har samlats in får lov att fortsätta användas i studien.

Vänliga hälsningar, Katrin Uhlman (praktikant från Malmö Högskola)

Barnets namn

Avdelning

.....

.....

Vid gemensam vårdnad måste båda vårdnadshavarna underteckna blanketten

Datum:

Vårdnadshavare 1

Vårdnadshavare 2

.....

.....

Bilaga 2

Intervjufrågor

1. Vad gör och samtalar barnen om i hallen?
2. Anser du att hallen är en arena för lärande? Varför/varför inte?
3. Vad anser du kan förbättras i hallen?